

Прометей закутий

Есхіл

Переклад Бориса Тена

ДІЙОВІ ОСОБИ

Влада й Сила — слуги Зевсові.

Гефест — бог-коваль.

Прометей — титан.

Океан — титан.

Хор Океанід — дочок Океанових.

Іо — діва-телиця, дочка Інахова.

Гермес — вісник Зевсів.

ПРОЛОГ

Скеляста гірська пустеля. Три божества — Гефест з молотом і ланцюгом в руках, Влада і Сила — підводять в'язня Прометея до скелі.

ВЛАДА

От і прийшли ми аж на самий край землі,

В безлюдну далеч Скіфії пустельної.

Пора, Гефесте, повеління виконать

Отцеве і до кручі стрімковерхої

5] Оцього міцно прикувать зухвалого

Нерозривними ковами залізними.

Твій квіт укравши, на усе придатного

Вогню він сяйво смертним дав,— за гріх оцей

Повинен кари від богів зазнати він,
10] Щоб навчився Зевсові коритися
І так прихильно до людей не ставився.
О Владо й Сило, волю вже ви Зевсову
Вчинили,— більше вам робити нічого.
А я прикути бога чи наважуся

15] Родимого до кручі буревійної?
Та зважитись повинен неминуче я,-
Отцевим страшно повелінням нехтувать...
(До Прометея).

Високодумний сину велемудрої
Феміди! Хоч недоброхіть, кайданами
20] Тебе припну я до бескету голого,
Де ти людського не почувеш голосу
Й обличчя не побачиш; сонцем палений,
Увесь ти почорнієш і радітимеш,
Що світло дня барвистошатна вкрила ніч...

25] Та знову сонце ранню росу висушить,
І знов тебе ця вічна мука гризтиме —
Бо ще й не народився визволитель твій.
Ось плід твоєї до людей прихильності.
Ти богом будши, гніву не боявсь богів
30] І понад міру смертним ти пошану дав —
Отож ці кручі завжди стерегтимеш ти

Без сну й спочинку, ніг не розгинаючи,
І марні будуть скарги всі і лементи,
Бо неблаганне серце у Кропіона,-
35] Жорстокі завжди ці нові велителі!

ВЛАДА

(до Гефеста)

Для чого час на марні жалі гаєш ти
І бога не сахаєшся, ворожого
Богам, що видав людям твій почесний дар?

ГЕФЕСТ

Покровенство і приязнь — то велика річ!

ВЛАДА

40] Звичайно. А наказу не послухати
Отцевого — ще більше слід боятися?

ГЕФЕСТ

Жорстокий завжди і завзяття повен ти.

ВЛАДА

А сльози проливати — це не ліки теж,
І не трудися марно, не допоможе це.

ГЕФЕСТ

45] Ох, та яке ж огидне ремесло моє!

ВЛАДА

Чого ти нарікаєш? Щиро кажучи,
Причина мук цих — не в твоїй умілості.

ГЕФЕСТ

Хай нею краще інший володітиме.

ВЛАДА

Все можуть боги, тільки не владарити.

50] Нікому не підлеглий тільки Зевс один.

ГЕФЕСТ

Я знаю це й не буду сперечатися.

ВЛАДА

Ти ланцюгами швидше прив'яжи його,

Щоб батько твого не побачив гаяння.

ГЕФЕСТ

Поглянь-бо, ось готові ланцюги йому.

ВЛАДА

55] Вклади злочинця руки в них і, молотом

їх заклепавши, міцно до скали прикуй.

ГЕФЕСТ

Готово,— недаремно потрудився я.

ВЛАДА

Міцніше вдар, притисни, не ослаблюй пут,

Він і з кута тісного вміє вимкнути.

ГЕФЕСТ

60] Одна рука прибита невідривано.

ВЛАДА

Пригни ж тепер і другу, щоб мудрій оцей

Дізнався, що від нього не дурніший Зевс.

ГЕФЕСТ

Чи зможе хто, крім в'язня, докорить мені!

ВЛАДА

Тепер ці груди простроми загостреним

65] Клином залізним і прибий міцніше їх.

ГЕФЕСТ

Ой леле, з мук я плачу Прометеевих!

ВЛАДА

То ти над ворогом ридаєш Зевсовим?

Не довелось би й над тобою плакати.

ГЕФЕСТ

Очам нестерпне бачиш ти видовище.

ВЛАДА

70] Я бачу, що приймає він заслужене.

Та ланцюгами й ребра обв'яжи йому.

ГЕФЕСТ

Я знаю й сам, що треба,— не наказуй-бо.

ВЛАДА

Наказувати буду, ще й покрикну я.

Схилися вниз і в кільця гомілки закуй.

ГЕФЕСТ

75] Готово! Це зробити — невелика річ.

ВЛАДА

Прикуй тепер і ноги процвяховані,-
Суддю в цій справі матимеш суворого.

ГЕФЕСТ

Із поstattтю твоєю схожа й мова ця.

ВЛАДА

Сам — будь ласкавий, а мою гнівністю

80] І вдачею твердою не кори мене.

ГЕФЕСТ

Ходімо звідси,— тож увесь у путах він.

ВЛАДА

(до Прометея)

Тепер зухвальствуй і кради богів дари

Для тих недовгоденних! З тяжких мук твоїх

Здолають, може, смертні увільнять тебе?

85] Даремно Прометея прозорливого

Ім'я ти маєш — сам-бо потребуєш ти

В недолі Прометея-визволителя.

Гефест, Влада й Сила відходять.

ПРОМЕТЕЙ

(сам)

Ефіре божественний! О джерела рік!

О бистрокрилі вітри й незліченної

90] Морської хвилі гомін! Земле, мати всіх,

І всевидючий сонця круг,— вас кличу я,

Погляньте, що — сам бог — я від богів терплю!

Подивіться, ганебне яке

Мордування довгі тисячі літ

95] Терпітиму я!

Безчесні які мені вигadaв пута

Блаженних богів новий володар.

Ой горе! З теперішніх мук і майбутніх

Я ридаю... Коли ж буде край

Безбережному цьому стражданню?

100] Що мовлю я! Прийдешнє все виразно я

Передбачаю завжди, й несподіваних

Нещасть нема для мене, — отже, легко

Повинен долю зносити присуджену:

105] То — нездоланна сила Неминучості.

Та як мені мовчати й як повідати

Про долю нещасливу! Дав-бо смертним я

Почесний дар — за це мене й засуджено:

В сухім стеблі сховавши, джерело вогню

110] Я переніс таємно, й людям сталося

Воно на всі мистецтва їх навчителем.

Оцей-бо злочин я тепер покуюю,

В кайданах лютих просто неба висячи.

Чути шелест у повітрі.

А! а! а!

Наближається хор Океанід.

ПРОМЕТЕЙ

115] Але що то за шелест і подих незримий?

Чи то боги? чи смертні? чи інше то щось?

Хто до бескетів цих на край світу прийшов

Видивляйтесь на муки безмежні мої?

Погляньте ж па в'язня, бездольного бога,

120] На отцевого ворога, всім божествам,

Що входжають до Зевса в покої,

Осоружного тим, що не в міру

До смертних прихильності мав.

Ой, шелест я знову чую пташиний,

125] І ефір навколо дзвенить

Від помахів крил легковійних.

Та страшить мене все, що надходить.

На крилатій колісниці з'являється хор Океані д.

ПАРОД

ВСТУПНИЙ ХОР

Строфа 1

Ні, не жахайсь! Льотом легким

Ніжну любов ми до оцих

130] Скель несемо,— ледве вдалось

Нам прихилить хором благань

Серце тверде батька богів,

Нас проводжали буремні вітри...
Брязкіт оков враз долетів
До глибини наших печер,
І, сором забувши святий, босоніж
135] Прилинули в повозі ми крилатім.

ПРОМЕТЕЙ

Ой леле, леле!
О Тетії плодющої памолодь, дочки
Океану-отця, що котить вали
Довкола землі невсипущим потоком,-
140] На мене погляньте, дивіться усі,
Як, кайданами скований, тут
На ненавидній варті мушу стоять
Над урвищем скелі стрімкої.

ХОР

Антистрофа 1

О Прометей! Хмарою жах
145] Нам оповив сповнені сліз
Очі ясні — бачимо ми,
Як на скелі в муках тяжких
Сохне твоє в сором і глум
Сталі міцної вповите тіло.
Небом новий править стерник —
150] Силою Зевс право нове

Завів на Олімпі, святі прадавні
Закони злочинно зламавши нині.

ПРОМЕТЕЙ

О, коли б під землю він кинув мене,
Під склепіння Аїда, що мертвих ховає,
Аж у тартар безкрайній, і там
155] Закував жорстоко в кайдани залізні,
Щоб ні бог, ні смертний, ніхто не радів
Із муки моєї!

А тепер — бездольний, забава вітрів,
Ворогам страждаю на втіху.

ХОР

Строфа 2

Та хто з богів, немилосердний,
160] Із тебе глумував би тут?
Недолею твоєю хто
Не вболіватиме, крім Зевса? Завжди лютий,
Незламний волею, це ж він
владі приборкав своїй
Весь Уранів рід.
165] Вщухне тоді він, як серце утолить чи силою
Хтось одбере йому владсть потужну.

ПРОМЕТЕЙ

Хай у путах ганебних, знеславлений, я

Знемагаю тепер,— я іще знадоблюсь
Блажених пританові, щоб перед ним
170] Прозорливо викрити змову нову,
Що берло й пошану йому відбере.
Та мене не облестить розмовами він
Медяними, погрози суворої страх
Таємниці від мене не вирве, аж поки
175] З кайданів жорстоких мене звільнить,
І за цю нестерпну ганьбу
Побажає сам заплатити.

ХОР

Антистрофа 2

Відваги повен, ти ніколи
Гіркій біді не улягав.
180] Та надто вільно говориш ти,
За тебе душу нам проймає жах пекучий,
За долю журимось твою,-
Як через море страждань
В тиху пристань ти
Сам допливеш, непохильний-бо волею Кроносів
185] Син, недіймане у нього серце.

ПРОМЕТЕЙ

Я знаю, що лютий, жорстокий Зевс,
Справедливість йому — його самоволя;

Але прийде час —

Злагіднійте він під ударом важким,

190] Погамує свій безнастанний гнів,

І дружній зі мною закласти союз

Поспішить він до мене назустріч.

Епісод перший

ХОР

(Старша Океаніда)

Скажи всю правду, розкажи докладно нам,

В якій провині Зевс, тебе винуючи,

195] Глумує з тебе тяжко і безчесно так,-

Скажи, як ця розмова не гнітить тебе.

ПРОМЕТЕЙ

Як боляче, як важко це розказувать,

Та гірко ж і мовчати,— так і так болить.

Як боги, вперше почали злоститися

200] І учинивсь між ними лютий заколот,-

Одні-бо скинуть намагались Кроноса,

Щоб Зевс владарив, інші ж їм противились,

Царем богів Кроніда не бажати,— .

В той час титанам радив якнайкраще я,

205] Урана й Геї дітям, та умовить їх

Не міг я. Буйним серцем зневажаючи

Ті хитрощі, самою тільки силою

Вони здобути владу сподівалися.
Не раз я чув провіщення від матері
210] Феміди-Геї (під двома іменнями
Єдина постать), як скінчиться заколот.
Тоді не тиском сили, не потужністю,
А підступом належить подолать богів
(Вони ж мене не вшанували й поглядом,
215] Коли я перед ними говорив про це).
Тому волів я краще в цих обставинах
Вдвох з матір'ю допомагати Зевсові,
Як-то допомагає вільний вільному.
Безодня чорна тартару моєю лиш
220] Порадою — і Кроноса одвічного,
І всіх його сподвижників поглинула.
За цю послугу карою жахливою
Владар богів жорстоко відплатив мені.
Властиво-бо усім тиранам хворіти
225] На боязку до друзів недовірливість.
Питали ви, з якої це причини вий
Глумує так із мене,— все з'ясую вам.
Трон батьківський посівши, між ботами він
Дари почесні поділив і кожному
230] Дав владу. Тільки для людей знедолених
Не залишив нічого, несь-бо смертний рід

Хотів вій винищити і насадить новий.
Ніхто, крім мене, опір не чинив йому,
А я — наваживсь. Людям я рятунок дав,
235] Щоб їм, розбитим громами Кроніона,
На чорне дно аїду не спускатися.
За це ось муки зазнаю такої я,
Що й глянуть страшно, а не те, що стерпіти.
До смертних жалісливому — мені жалю
240] Нема; немилосердний був до мене Зевс,
Але й його неславить, це стидовище.

ХОР

З заліза треба серце мати, з каменю,
З тобою щоб не мучитись стражданнями
Твоїми, Прометену! їх не бачити
245] Волили б ми — надав серце в жалощах!

ПРОМЕТЕЙ

На мене друзям гірко вже й дивитися.

.....

ХОР

Крім цього, більше не вчинив нічого ти?

ПРОМЕТЕЙ

Позбавив смертних прозирання долі я.

ХОР

Які ж від цього ліки ти їм винайшов?

ПРОМЕТЕЙ

250] Я їх сліпими наділив надіями.

ХОР

Велику смертним помічі дарував ти цим.

ПРОМЕТЕЙ

Вогонь, крім того, дав я їм в супутники.

ХОР

Вогнистий промінь — тим недовгоденним дав!

ПРОМЕТЕЙ

Вогонь навчить їх багатьох уміlostей.

ХОР

255] За це тебе Кроніон, так. караючи...

ПРОМЕТЕЙ

Катує, мучить, глуму не послаблює.

ХОР

Невже твоїй недолі і кінця нема?

ПРОМЕТЕЙ

Не буде, якщо сам не схоче Зевс того.

ХОР

Чи схоче ж він? Яка надія? Бачиш ти,

260] щ0] погрішив? Нелегко нам це мовити

І боляче для тебе. Та облишмо це,-

Шукаймо краще із біди визволення.

ПРОМЕТЕЙ

О, легко тому радити нещасного,
Хто навіть і ногою не торкнувсь біди.
265] Але ж усе це добре наперед я знав.
Свідомий гріх, свідомий, не зрікаюся,-
Помігши смертним, я себе на муки дав.
Та знемагати в муках не гадав я тут,
На кручі цій високій, у самотності,
270] На скелях, що мені на долю випали.
Страждань ви не оплакуйте теперішніх —
Зійдіть додолу з колісниці й слухайте,
Що має статись, і про все довідайтесь.
Явіть, явіть увагу,— з тим, хто мучиться,
275] Помучтесь разом. Тож біда, блукаючи,
Одних сьогодні, других — завтра здибає.

ХОР

Не відмовимо послуху ми
Тобі, Прометею! Ногами легкими
З бистролетного повозу зійдемо ми,
280] З ефіру, де птахів прозорі шляхи,
До стрімкої підійдемо скелі,-
Про муки твої —
Бажаємо все ми почути.
На крилатому коні з'являється Океан.

ОКЕАН

Довгу-довгу до краю пройшовши путь,

285] Я до тебе прибув, Прометею,

Легкокрилого птаха направивши літ

Без удил, зусиллям волі самої.

Знай же, горем і я вболіваю твоїм,

Ще й спорідненість наша до того мене

290] Спонукає. .

А коли б і не рідний ти був, то нікого

Не шануюся так, як тебе.

Що правду я мовлю, дізнаєшся сам,-

Лестити лукаво не личить мені.

295] Розкажи мені, як же тобі допомогти,

Щоб ти не сказав, ніби маєш ти друга,

Вірнішого від Океана.

ПРОМЕТЕЙ

Це що? І ти моєї муки глядачем

Прийшов? Та як ти зважився, покинувши

300] Одноіменні хвилі й самостворені

Печери кам'яні, в залізородний край

Податись? То для того ти прийшов сюди,

Щоб висловити в горі співчуття мені?

На Зевсового друга, що поміг йому

305] Здобути тронні владу, подивись тепер,-

Якої муки зазнаю від нього я?

ОКЕАН

Все бачу, Прометею, і порадити

Тебе хотів би якнайкраще, хоч ти й сам

Тямущий. Вдачу виправ, сам себе пізнай

310] Подивись — новий-бой над богами цар.

А гострими словами будеш кидатись —

Почує Зевс, хоч би й багато вище він

Сидів, і знай — пекучий біль теперішніх

Страждань цих лиш дитячою забавою

315] Тоді здаватись буде. Погамуй себе,

Нещасний, з мук цих пошукай визволення.

Вже застаріли, може, ці слова мої,

Проте ж відплату й сам високодумної

Розмови, Прометею, розумієш ти,

820] А все ж ти, й мук зазнавши, непокірливий,

Не поступився, мовби ще бажаючи

Нових собі накликає. Наукою

Скористуйся моєю, на рожен не лізь

І пам'ятай: суворий, самовладний цар

825] Керує світом. Я ж піду та спробую,

Як із цієї муки врятувать тебе.

А ти — будь спокійніший, не зухваль отак,

Хіба не знаєш, при твоєму розумі,

Яка буває дяка марнословцеві?

ПРОМЕТЕЙ

830] Тобі я заздрю, бо тепер безвинний ти,

Хоча й на все зі мною разом важився.

Тож не турбуйся мною,— невблаганного

Ти не переконаєш. Стережися-бо,

Щоб і собі цим лиха не накоїти

ОКЕАН

335] Умієш ближніх краще ти порадити,

Аніж себе, — це знаю з дій, не з слів твоїх.

Отож у путь не заважай іти мені.

Я певен, певен, що твоє визволення

Я в подарунок від Кроніда матиму.

ПРОМЕТЕЙ

340] Хвалю тебе і завжди буду дякувать

Тобі за це я. Не ослаб ти запалом,

Та не турбуйся,— хоч і як хотів би ти

Мені в пригоді стати, без полегкості

Для мене марно ти себе трудитимеш.

345] Хай вже мені погано, та не хтів би я,

Щоб іншим це до горя спричинилося.

О ні, й без того тяжко вболіваю я

Недолею Атланта, брата рідного,

Що десь стоїть на Заході далекому,

350] Стовпи землі і неба — нелегкий тягар —

Могутніми плечима підпираючи.
І жаль мені Тіфона стоголового,
Печери Кілікійської осельника,
Оту потвору, від Землі народжену,-
355] Приборкану, безсилу; проти всіх богів
Повстав він, і пашіла буйним полум'ям
Із пащі смерть; вогнем Горгони блискало
З очей, які загрожували Зевсові.
Лле метнув стрілою недріманною
360] На нього Зевс; упавши з неба, блискавка
Зухвалі нахваляння зупинила враз,
І спопелів він, просто в серце вражений;
Безтямним, розпростертим над протокою
Морською тілом він лежить, пригнічений
365] Корінням Етни: на вершині сидючи,
Гефест кує залізо. Але вирвуться
Колись із верхогір'їв ріки полум'я
І язиками пожеруть неситими
Рясні поля Сіцилії родючої,
370] У гromі-блисках бурі вогнедишної
Тіфон всепожирущу лютість вивергне,
Сам громом Зевса на вугілля спалений.
Мене не потребуєш ти навчителем,
Отож, як сам умієш, і рятуй себе.

375] Свою недолю до кінця я витерплю,
Аж поки гнів у серці вщухне Зевсовім.

ОКЕАН

Чи й досі, Прометею, ти не відаєш,
Що слово — лікар гніву найлютішого?

ПРОМЕТЕЙ

Коли завчасно стримувати в серці гнів,
330] А не тоді гасити, як налає він.

ОКЕАН

Скажи мені, що бачиш небезпечного
В моєму піклуванні та відважності?

ПРОМЕТЕЙ

І нерозважну простоту, і марний труд. "

ОКЕАН

На хворість цю послабувать дозволя мені, —
385] Дурним здаватись — вигідно розумному.

ПРОМЕТЕЙ

І цю провину за мою вважатимуть.

ОКЕАН

То цим мене додому ти спроваджуєш?

ПРОМЕТЕЙ

Щоб не придбав ти ворога плачем оцим!

ОКЕАН

Того, що на престолі всемогутньому?

ПРОМЕТЕЙ

390] Остерігайся серце прогнівить йому:

ОКЕАН

Повчальна, Прометею, ця біда твоя

ПРОМЕТЕЙ

Рушай, іди — тримайся свого розуму.

ОКЕАН

Податись у дорогу вже і сам я мав.

Уже-бо птах четвероногий крилами

395] Розлогу потрясає путь повітряну,-

Спочити дома, в стайні, поспішає він.

Океан відлітає.

СТАСИМ ПЕРШИЙ

ХОР

Строфа 1

Плачемо ми, о Прометей,

Смуток і жаль — доля твоя!..

Лицями вам струмені сліз,

400] Мов з джерела, в ніжних очей

Буйно біжать... Нині-бо Зевс,

Повен злоби, власну пиху

За керівний взявши закон, богам прадавнім

405] Згорда списом грозить могутнім.

Антистрофа 1

Стогін і зойк чути кругом —

Повна ридань ціла земля:

Давніх часів велич твою,

Долю і честь кривих твоїх

410] Славлять гірким смертні плачем,-

Всі, що живуть на цілині

Азійській, всі зойком в один злилися стогін —

Жаль за твої страждання люті.

Строфа 2

415] Діви-верхівні з Колхіди,

У боях непохливі,

Скіфів юрми, що далеко

За болотом Меотіди

Край посідають дикий;

Антистрофа 2

420] Арабійці — квіт Арєїв,

Стрімковерхого краяни

Города біля Кавказу,-

Враже військо в брязкотінні

Гострокінчастих ратищ.

Епод

425] Тільки одного раніше ми знали

Титана в сталевокайданових муках,-

Бога Атланта, й понині —

Сила і міць — він хребтом підпирає потужним
Неба важке склепіння...

430] Ревуть прибоєм, стогнуть буруни,

Ридає моря глибочінь,

Аїду чорна загула безодня,

Журно журкочуть прозорі струмки,-

435] Джерела рік жалем спливають.

ПРОМЕТЕЙ

Не думайте, що то з сваволі й гордощів

Мовчу я,— в грудях серце розривається,

Коли погляну на оцю ганьбу свою!

Хто, як не я, новітнім божествам оцим

440] Розподілив почесної судьби дари?

Мовчу вже, ви-бо знаєте й самі про це,-

Ось про недолю смертних ви послухайте:

То я ж їм, дітям нетямущим, розум дав,

Я наділив їх мудрою розважністю.

445] Не для докору людям це розказую,-

Лише щоб силу показати дарів моїх.

Вони раніше й дивлячись не бачили

І слухавши не чули, в соннім маренні

Ціле життя без просвітку блукаючи.

450] Не знали ні теслярства, ні підсонячних

Домів із цегли, а в землі селилися,

Мов комашня моторна, десь у темряві
Печер глибоких, сонцем не осяяних.
І певної ще не було прикмети в них
455] Для зим холодних, і весни квітучої,
І золотого літа плодоносного.
Весь труд їх був без тями. Таємничий схід
І захід зір небесних пояснив я їм.
З усіх наук найвидатпішу винайшов
460] Науку чисел, ще й письмен сполучення
І творчу дав їм пам'ять — цю праматір муз.
І в ярма перший уярмив тварини я,
Щоб у важкій роботі, приневолені,
Людей своїми заступили спинами.
465] Я віжколюбних коней в колісниці впріг —
Забагатілих розкошів оздоблення.
Хто, як не я, для мореплавців вигидав
Між хвиль летючі льнянокриллі повози?
Для смертних всі знаряддя ці я винайшов,
470] Собі ж, бездольний, не знайду я способу,
Як із біди своєї увільнитися.

ХОР

Вже й розум губиш у гапєбних муках ти!
Немов поганий лікар недосвідчений,
Що сам захворів, блудиш і сумуєш ти,

475] Собі самому ліків не знаходячи.

ПРОМЕТЕЙ

Та вислухайте далі, і здивуєтесь,

Які я мудрі винайшов умілості

Й мистецтва,— з них найважливіші ось які:

Хто занедужав, ні пиття цілющого

480] З трави-гойниці, ні мастей не знаючи,

Без допомоги загибав лікарської,-

Я їх навчив вигойні ліки змішувать,

Щоб цим перемагати всякі хворості.

Для них я різні віщування способи

485] Установив, і перший сни я визначив,

Що справджуються; роз'яснив я значення

Прикмет дорожніх, і таємних висловів,

І льоту хижих, кривопазуристих птиць —

Яка на добре чи на зле провісниця;

490] Усі пташині з'ясував я звичаї —

І як живе з них кожна й чим годується,

Яка в них ворожнеча і любов яка.

Я показав, якими мають нутрощі

У жертви бути, щоб богам подобатись,

495] Якими — жовчі і печінок кольори.

Товстенні стегна попаливши й тельбухи

Тварин жертовних, викрив перед смертними

Я потаємну вмiлiсть передбачення
В огнистих знаках, ще нiким не бачених.
500] Це все — вiд мене. Хто посмiє мовити,
Що глибоко попiд землею схованi
Скарби — залiзо, мiдь, срiбло i золото —
Вiн па вигоду людям, а не я, знайшов?
Нiхто, крiм тих, хто безсоромно хвастає.
505] А коротко сказати, то довидайтесь:
Вiд Прометея — всi в людей умiлостi.

ХОР

Про смертних не турбуйся понад мiру ти.
I не занедбуй у нещастi сам себе,-
Ми певнi, що, звiльнившись iз кайданiв цих,
510] Ти перед Зевсом мiццю не поступишся.

ПРОМЕТЕЙ

Всевадна Доля вирок не такий дала,-
Ще безлiч муки й катувань ще тисячi
Я перетерплю, поки з пут цих визволюсь:
Безсила вмiлiсть перед Неминучiстю.

ХОР

515] А хто стерничий тої Неминучостi?

ПРОМЕТЕЙ

Три Мойри i всепам'ятнi Ерiннiї,

ХОР

Невже сам Зевс їм силою поступиться? —

ПРОМЕТЕЙ

Йому своєї долі не уникнути.

ХОР

Хіба Кронід не завжди царюватиме?

ПРОМЕТЕЙ

520] Про це вам не дізнатись — не випитуйте.

ХОР

Велику, видно, криєш таємницю ти.

ПРОМЕТЕЙ

Зверніть на інше мову, — розголошувать —

Про це не час, це мушу якнайглибше я

Ховати,— таємниці як дотримаю,

525] То з мук ганебних і кайданів визволюсь.

СТАСИМ ДРУГИЙ

ХОР

Строфа 1

Зевс можновладний на нас

Хай свою міць не насилає ніколи!

Хай богам ми в жертву благальну принести

530] Не баримося биків

Там, де хвиль Океана-отця невгавний шум!

Й словом не схибити нам —

535] Це бажання завжди плекаймо в серці своїм.

Антистрофа 1

Солодко бавити нам

Довгий свій вік в радісно-буйних надіях,

Світлих мрій мед серцю в поживу давати —

Та від жалю тремтимо,

540] Зрячи в лютих без ліку муках тебе...

Зевса-бо не боячись,

Ти свавільно смертних шануєш, о Прометей!

Строфа 2

Сподівайся подяки невдячної,

545] Друже! Поміч яка,

Порятунок який — від тих недовгоденних!

Чи не знав ти — безсиллям кволим, наче мрія,

Рід сліпий людства бездольного спутано.

550] Смертних водіння ніколи

Вічного ладу не зрушить —

Волі Зевса не здолає.

Антистрофа 2

Від недолі твоєї ми навчені

Цього, о Прометей.

555] Чи такими тебе піснями всі вітали

Ми навколо купелі шлюбної і ложа

В світлий час радості — втіхи весільної,

В час, як, дарами схиливши,

Нашу сестру Гесіону

За свою ти взяв дружину?

Вбігає божевільна Іо, — в неї на лобі коров'ячі
роги.

Іо

Що за край? Що за люди? І хто це стоїть,

Обмаяний бурями; в Путах міцних

На скелі стрімчастій? За злочин який

Він терпить цю кару? Повідай, куди

565] Я, нещасна, тепер заблукала?

А-а-а!

Знов овід цей жалить мене, бездольну,

Жахає знов пастух тисячоокий —

Аргоса привид, сина Землі!

570] Зором лукавий — мчить по світах,

Його земля й по смерті не приймає.

І, знедолену, мене гонить він,

Схудлу з голоду, понад ринь морську!

Строфа

575] Десь дуда гуде восколіплена,

Смутен сон навіваючи...

Ой куди, куди та й завів мене

Блукань довгий шлях?

І за що, Кроніде, за який гріх

На мене наслав ти оцих мук гіркий біль?

О-ой!..

580] І, оводом жахаючи,

Нещасну діву мучиш божевільну?..

Попали вогнем, під землею скрий,

Морським звірам дай

Мене в поживу, о царю, блгань

Не зневаж моїх!

Доволі я блуканнями

Намучилась, а як із муки вимкнути —

І досі я не знаю.

Почуй діви-телиці жальний зойк!

ПРОМЕТЕЙ

Як не почути гнаної злим оводом

590] Іпаха доньки, що, опікши Зевсові

Коханням серце, Гери гнів накликала

І от — блукає гонами безкраїми.

ІО

Антистрофа

Звідки батькове ім'я знаєш ти?

Хто ж ти сам, безталаннику,

595] Що біду мою оповів мені,

Безталанниці?

Назвав ти недугу, що велінням

Богівським жалить-сушить мій мозок весь час.

О-ой!..

600] І скоками шаленими

Сюди я в муках голоду примчала,

Гнана ревністю Гери гнівної.

Чи страждає хто,

О нещасливий, так, як мучусь я?

Та скажи мені,

605] Що далі перетерпіти

Я ще повинна,— ліками цілющими

Порадь мене, як знаєш.

Озвись! Діві блуденній скажи все,

ПРОМЕТЕЙ

Все розповім я, що почути хочеш ти,

610] В прості слова загадок не вплітаючи,

Як личить перед другом відкривать уста,-

Вогнеподавця Прометея бачиш ти.

О ти, що смертним спільну користь виявив,

Бездольний Прометею, за що терпиш так?

ПРОМЕТЕЙ

615] Над муками своїми щойно плакав я.

Ю

Тож і для мене ласки не відмовиш ти?

ПРОМЕТЕЙ

Спитай — якої, і про все дізнаєшся.

ІО

Скажи, хто до бeскету прикував тебе?

ПРОМЕТЕЙ

Веління Зевса, а рука Гефестова.

ІО

620] А за який ти злочин терпиш кару цю?

ПРОМЕТЕЙ

І того досить, що тобі вже мовив я.

ІО

Скажи одно лиш: чи коли настане край

. Блукань оцих для мене, нещасливої?

ПРОМЕТЕЙ

Не знати цього краще, ніж довідатись.

ІО

625] О, не ховай, що маю-перетерпіти!

ПРОМЕТЕЙ

Тобі цієї не відмовлю послуги.

ІО

Чому ж із відповіддю ти загаявся?

ПРОМЕТЕЙ

Я б рад, та дух боюся твій стривожити.

ІО

Не дбай про мене більше, аніж я сама.

ПРОМЕТЕЙ

630] Сама ти побажала — ну, то вислухай.

ХОР

Стривай! Частина втіхи хай дістанеться

. І нам. Раніш довідаймось од неї ми,

Як саме ця недуга з нею сталася,

Від тебе ж хай почує про кінець біди.

ПРОМЕТЕЙ

635] Ію, вчинити ласку їм повинна ти,

Вони ж до того й сестри твому батькові.

Тож радісно і плакати, і жалітися

На долю перед тими, хто, вчуваючи

Жалі твої, сльозами й сам умиється.

ІО

640] Не знаю, як вас можна не послухати, —

Про все ви в простій повісті почуєте,

Дарма що я крізь сльози повідатиму

Про бурю богонаслану й спотворення

Мені, нещасній, і людського образу.

645] Не раз у п'ятьмі ночі сонні видава,

Світлицею витаючи дівочою,

Мені шептали: "О щаслива дівчино,

Пощо дівуєш довго? Шлюб величний ти

Могла б узяти, сам-бо Зевс — опалений

680] Жаги стрілою і Кіпріди радощі
З тобою хтів би розділить. Божистого
Не відкидайся ложа,— до Лернейських лук,
Де батькові кошари і стада, приходь
Очей жадобу вдовольнити Зевсові".

655] Щоночі цими снами опанована,
Я мучилась, нещасна, доки батькові-
Розповіла я про вночішні видива.

Провісників в Додону і до Піфії
Він посилав численних, щоб довідались,
660] Як словом чи ділами догодить богам.

Вони вертались і в неясних висловах
Двозначну, темну відповідь приносили.
Діждав Інах ясної врешті провісті:

Було йому виразно оповіщено —

665] Мене із дому і з вітчизни вигнати,
Щоб безнастанно по світах блукала я,
А не схотів би, то вогниста блискавка
Спаде від Зевса і попалить рід увесь.

Провіщенню Локсієвому вірячи,

670] Отець мій з хати рідної прогнав мене.

Обом було нам важко, але Зевсова

Узда його до того приневолила.

І враз я розум і подобу втратила

Й, жалистим гнана оводом, як бачите —

675] Рогата — мчала скоками шаленими

До джерела Керхнеї добропитної,

До пагір Лернських, і землепароджений

Пастух, гнівоневтомний Аргос гнав мене

І скрізь очима стежив незліченними.

680] Життя від нього нагла відібрала смерть,

Мене, ж і далі, жалену злим оводом,

Цей з краю в край ганяє божественний бич.

Ти чув усе. Скажи, як можеш, чим моє

Скінчиться лихо. Та, в біді жаліючи,

685] Мене словами не втішай облудними,-

Нещирю мову слухать — то найгірший біль.

Тренос

ХОР

Ой годі, годі, зупинись!

Та ніколи-бо й не гадали ми,

Що нам слух торкне дивна мова ця

690] І нестерпучих, непосильних мук оцих

Жахний глум-ганьба

Дволезим вістрям пройме душу нам!

Ой доле, доленько...

695] Іо нещастя трепетом поймає нас!

ПРОМЕТЕЙ

Зарано, повні страху, ви ридасте,-
Заждіть, і до останку все почувете.

ХОР

То говори,— стражденникам так радісно
Кінця скорботи наперед дізнатися.

ПРОМЕТЕЙ

700] Вас вдовольнив я радо в попередньому
Бажанні — пожадали-бо довідатись
Від неї ви самої про біду її.

Послухайте ж, які Страждання дівчина
Бід гніву Гери має перетерпіти.

705] А ти, дитя Інахове, слова мої
Складай у серці, щоб блуканням знати край.

Йди на схід сонця крізь поля неорані
І дійдеш до кочів'я Скіфів. В плетених
Наметах, на колесах вік живуть вони

710] На вольній волі, всі далекосяглими
Озброєні стрілами. Не підходь до них,
Але направ над берегом ступні свої,
Де стогне море під стрімкими скелями.

Ліворуч там Халіби-ковалі живуть,

715] їх стережися,— дикі, негостинливі
Вони. Йди далі до ріки Напасниці,
Непомилково названої так,— її

Не переходь, неперехідну, поки аж
Хребта Кавказу дійдеш височенного,-
720] З його вершин бурхливий рине струмінь цей.
Сусідні зорям перейшовши бескети,
Иди на південь і ватаги здибаєш
Дів-амазонок, що мужів ненавидять,-
При Термодонті й Теміскірі їх житло, —
725] Де кораблі жахає Салмідеської
Затоки паша — мореплавців мачуха.
Ті амазонки радо проведуть тебе,
І дійдеш ти до Істму Кімерійського —
Тісних воріт приморських. Далі сміливо
730] Протоку Меотійську перепливеш ти,
І славна в людях пам'ять переправі цій
Зостанеться,— в честь тебе називатимуть
її — Боспор. Європи ґрунт покинувши,
На суходіл Азійський ти дістанешся.
735] Що ж, цар богів — чи не до всіх однаково
Жорстокий? Зажадавши бог із смертною
, З'єднати ложе, на блукання сам її
Прирік він. І гіркого ж ти, о дівчино,
На шлюб собі спіткала нареченого!
740] Все, що від мене чула ти сьогодні тут,
Я не назвав би навіть передмовою.

ІО

Ой леле, леле...

ПРОМЕТЕЙ

З болючим зойком знову застогнала ти!

Що ж буде, як і дальші лиха знатимеш?

ХОР

745] Які ж їй далі муки, чи розкажеш ти?

ПРОМЕТЕЙ

Бурхливе море згуби нещасливої.

ІО

То нащо й жити! Чи не краще з дикої

Верховини сторч головою кинутись,

Об землю вщент розбитись і звільнитися

750] З цієї муки! Раз умерти легше-бо,

Ніж день у день так тяжко-гірко мучитись.

ПРОМЕТЕЙ

А як би ти мої страждання стерпіла!

Адже ж мені і вмерти не присуджено,-

Була б та смерть увільненням од мук моїх,

755] А так — моїм стражданням і кінця нема,

Аж поки Зевс не упаде з державності.

ІО

Невже владання Зевсове повалиться?

ПРОМЕТЕЙ

Раділа б ти, гадаю, це побачивши?

ІО

Чому ж би й ні, як мучусь через нього я!

ПРОМЕТЕЙ

760] Отож дізнайся — це на правду станеться.

ІО

Хто ж самовладці берло відбере йому?

ПРОМЕТЕЙ

Він сам — через бажання нерозсудливі.

ІО

А як? Скажи, як не пошкодить мова ця.

ПРОМЕТЕЙ

До шлюбу ставши, потім жалкуватиме.

ІО

765] З богинею чи смертною — скажи мені?

ПРОМЕТЕЙ

Нащо тобі? Невільно говорити це.

ІО

Невже дружина відбере від нього трон?

ПРОМЕТЕЙ

Дитя родивши, від отця могутніше.

ІО

І неспроможний долі він уникнути?

ПРОМЕТЕЙ

770] Ні, як не буду вільний від кайданів я.

ІО

Хто б проти волі Зевса міг звільнить тебе?

ПРОМЕТЕЙ

Йому з твоїх потомків бути суджено.

ІО

Як кажеш? Син мій із біди звільнить тебе?

ПРОМЕТЕЙ

Так, третій по десятому народженні.

ІО

775] Нелегко зрозуміти це провіщення.

ПРОМЕТЕЙ

Ти й про свої нещастя не допитуйся.

ІО

Обіцяної ласки не відмов мені.

ПРОМЕТЕЙ

Із двох я подарую щось одне тобі.

ІО

Із чого саме — поясни, хай виберу.

ПРОМЕТЕЙ

780] Що ж, вибирай — чи про останок мук твоїх

Розповісти, чи про мов визволення?

ХОР

Яви одну ти ласку їй, а другу — нам,

Прохання не занедбуючи нашого:
їй сповісти подальшого блукання шлях,
785] А нам скажи про твого визволителя.

ПРОМЕТЕЙ

Як хочете, не буду сперечатися,-
Про все, що ви бажали, розкажу я вам.
По-перше, про твою, Іо, блуденну путь —
, Ти ;к запиши це на таблицях пам'яті.
790] Потік той перейшовши, суходолів грань,
Прямуй на пломенистий, сонцесяйний Схід.
Минувши моря гомін, ти добудешся
До передгір Кісфени — піль Горгонових,
Форкіді там домують, з видом лебедів
795] Три діви староденні,— спільне око в них
І зуб один, ні сонце їм не сяє вдень,
Ні місяць — серед ночі. Недалеко там
Є три Горгони — людоненависниці,
Крилаті сестри змієкосі,— глянувши
800] На них, людина без дихання падає;
От їх, кажу, і треба стерегтись тобі;
Послухай далі про нові страховища:
Не йди до грифів гостродзьобих, Зевсових
Псів негавкущих; бійся й раті кінної .
803 Тих арімаспів однооких,— житла їх

Вздовж берегів Плутона злotoхвильного.

Від них тікай і прийдеш у далекий край

До чорного народу, що при сонячних

Живе джерелах, там, де Ефіоп-ріка.

810] Йди берегом до водоспадів, де з висот

Біблоських добропитні хвилі котить Ніл

Священний. На трикутну землю виведе

Тебе він в гирло нільське, де тобі, Іо,

Й синам твоїм побудувати висілок

815] Дано далекий. Що ж для тебе в мові цій

Незрозуміле, темне, то про все мене

Перепитай і знатимеш докладно все,-

Дозвілля в мене більше, ніж хотів би я.

ХОР

Як далі ще розповідати маєш їй,

820] Щось проминувши, про гіркий блукання шлях,

То говори, — а все сказав, то вияви

До нас ти ласку — пригадай, що просимо.

ПРОМЕТЕЙ

Про шлях мандрівний чула до кінця вона.

Але щоб знала, що не марно слухала,

825. Скажу їй, що раніше перетерпіла,-

Хай доказом це буде на слова мої.

Тож оповідань промину багато я

І до останніх перейду блукань твоїх.
Коли прийшла ти до землі Молоської,
830] Додони недалеко крутогорої,
Де храм пророчий Зевса Феспротійського,
Там — диво невимовне! — віщим шелестом
Дуби пророчі мовили без загадок,
Що ти дружина славна будеш Зевсові.
835] Чи ще й тепер ця мова не лестить тебе?
Відтіль, безумством жалена, помчала ти
Шляхом приморським до затоки Рейської
І знов верталась гонами шаленими.
В часи прийдешні — знай це — Іонійською
840] Оту морську затоку називатимуть
На спогад людям про твою блуденну путь.
Тобі ознака буде це, що розум мій
Далеко більше бачить, ніж одкрито всім.
І їй, і вам я разом далі все скажу,
845] На слід вернувшись мови попередньої,
В самому гирлі нільським, на краю землі,
В розлогих плавнях місто Каноб найдеш ти.
Там Зевс тобі поверне розум дотиком
Руки пестливим, і породить чорного
850] Епафа, соіменного зародженню
Від Зевса. Урожаї він збиратиме

З землі, що Ніл широководий зрошує.
У поколінні п'ятім п'ятдесят сестер
Вернеться в Аргос, не з бажання власного —
855] З братителями шлюбу уникаючи
Покревного.. Ті ж у пориві хтивості,
Мов яструби, голубок полюватимуть,
На ловах шлюбу гонячись невловного.
Але не дасть їм заздрий бог дівочих тіл.
860] Земля Пелазга прийме... вбитих Аресом
Через жіночі руки, що вночі разять;
Дружина кожна віку збавить мужеві,
Мечі дволезі в їх крові купаючи,
Хай втішить так Кіпріда й ворогів моїх!
865] Одна лиш, любощами зачарована,
Ослабне духом і не вб'є заснулого,
Воліючи вже краще слабодохою,
Аніж смертоубивцею уславитись.
Царів Аргоських з неї розпочнеться рід.
870] Багато слів потрібно, щоб сказати все.
Із цього роду вийде славний стрілами
Герой,— мене він визволить із мук тяжких.
Від титаніди-матері, прадавньої
Феміди, це провіщення було мені.
875] Коли і як то буде — надто довго це

Розказувать, та й користі — ніякої.

Ю

Ой леле, ой леле...

Запалало в мені божевілля знов,

Безжального овода гостре жало

880] Пече без вогню!

І жахається серце, і груди рве,

І обертом очі кружляють мені,

Кудись пориває безумний шал,

І язик мій у спраглих німіє устах,-

885] Каламутним годі здолати словам

Божевілля навальну хвилю.

(Охоплена божевіллям, Іо втікає).

СТАСИМ ТРЕТІЙ

ХОР

Строфа

Мудрий, о мудрий був той,

В думці хто мав перший, а потім уголос

Нам провістив, що належить

890] З рівними шлюб нам брати, далеко-бо

Краще це, ніж, будши голотою,

Прагнути шлюбу з тією, що в розкошах

Мліє, своїм пишаючись родом.

Антистрофа

Мойри, о мойри, хай з нас

895] Жодну вам трьом не випадав ніколи

Зріти на Зевсовім ложі!

Хай із небес нам мужа не-відати!

Горне жах нас, немужелюбною

Зрячи дівочість Іо, в гірких блуканнях

900] Пещену Гери карою злою!

Епод

Ми рівного яе боїмося шлюбу —

Коли б лише любов богів могутніх

Нас не нагляділа ненатлим оком?

Борня то незборенна, невихідна путь.

905] Що буде а нами? Як нам і куди

Від Зевса, від жаги його тікати?

Ексод

ПРОМЕТЕЙ

Хоч Зевс і гордий серцем — злагіднішає,

До шлюбу він такого-бо ладнається,

Який його із трону скине й царської

910] Позбавить влади. Отоді-то батькове

Кляття справдиться, що наклав на кривдника,

З престолу Крон упавши стародавнього.

А як з біди такої Зевсу вимкнути —

З богів нікому не добрати способу.

915] Лиш я це знаю. Хай, на троні сидячи,
Він тішиться громами піднебесними,
Хай сипле з рук вогнями-блискавицями.

Та вже не допоможе це ніяк йому —
Впаде безславно і не підведеться ввій, ,

920] Такого-бо на себе нездоланного
Тепер противоборника готує він,
Що той палкіше блискавиці полум'я
Знайде і грім грімкіший від небесного;

Морям грозу і землям потрясателя —

925] Тризубця він розтрощить Посейдонові,-

Тоді довідається Зевс повалений,

Що рабство — це щось інше, аніж влади трон.

ХОР.

Чого бажаєш, те й пророчиш Зевсові.

ПРОМЕТЕЙ

Не тільки я бажаю, але й буде так.

ХОР

930] Хтось, видно, і над Зевсом пануватиме?

ПРОМЕТЕЙ

Він кару тяжчу, аніж я, терпітиме.

ХОР

Як слів цих вимовляти не боїшся тиі

ПРОМЕТЕЙ

Чого ж боятись? Смерті негідний я.

ХОР

Наслати муки ще лютіші може він.

ПРОМЕТЕЙ

935] Хай шле — нема для мене несподіванок.

ХОР

Той мудрий, Адрастеї хто вклоняється.

ПРОМЕТЕЙ

Шануйте ви владущих і улещуйте,

Для мене ж менше від нічого важить Зевс,-

Хай робить що захоче цей короткий час,

940] Недовго він богами керуватиме.

Та он від Зевса, бачу, посланець біжить —

Прийшов він, певно, із повою звісткою,

Оцей служник тирана новочасного.

З'являється Гермес.

ГЕРМЕС

До тебе, мудрія гостроязикового,

945] Богів зрадливця, а людей шановника,

До тебе, вогнекрадця, промовляю я!

Звелів отець все розказать про шлюб отой,

Що через нього, похвалявсь ти, влади він

Позбудеться. Докладно і виразно все

950] Ти, Прометею, розкажи без загадок!

Цю путь удруге не примушуй міряти,-
Сам знаєш-бо, цим Зевса не власкавити.

ПРОМЕТЕЙ

Яка зарозуміла й гордовита вся
Розмова ця прислужника богівського!
955] Недавно ви при владі стали й мислите.
У замках безпечальних домувать повік?
Падіння двох тиранів чи не бачив я?
Побачу, як і третій, що при владі є,
Впаде ганебно й скоро. Сподівався ти,
860] Що цих богів новітніх я злякаюся?
Далеко ще до цього. Поспішай назад
Дорогою, якою і прийшов сюди,-
Нічого ти від мене не дізнаєшся.

ГЕРМЕС

Отож-бо цим зухвальством і сваволею
965] Себе й завів ти в безвихідь страждань оцих.

ПРОМЕТЕЙ

Свого нещастя на негідне рабство я
Не проміняю,— це запам'ятай собі.

ГЕРМЕС

Мабуть, у рабстві краще бути в скель оцих,
Ніж Зевса-батька вісником довіреним?

ПРОМЕТЕЙ

970] Отак і треба зневажать зневажників.

ГЕРМЕС

Ти муками своїми мовби тішишся?

ПРОМЕТЕЙ

Я тішуся? Такої ворогам моїм

Жадав би я утіхи, й серед них — тобі.

ГЕРМЕС

За ці нещастя і мене винуєш ти?

ПРОМЕТЕЙ

875] Скажу одверто,— всіх богів ненавиджу,

За добре злим мені вони віддячили.

ГЕРМЕС

Як подивлюсь я — справді тяжко хворий ти.

ПРОМЕТЕЙ

Як хворість то — ненавидіти ворога.

ГЕРМЕС

Але ти в щасті був би ще нестерпніший!

ПРОМЕТЕЙ

Ой-ой!

ГЕРМЕС

980] Ой-ой? Це слово невідоме Зевсові.

ПРОМЕТЕЙ

Старіючи, усього час навчить його.

ГЕРМЕС

А ти ще й досі не навчився розуму.

ПРОМЕТЕЙ

Ба ні,— не розмовляв би я з прислужником.

ГЕРМЕС

Нічого, видно, батькові не скажеш ти?

ПРОМЕТЕЙ

985] Не дякувать чи можу, власкавлений!

ГЕРМЕС

Глузуєш ти із мене, ніби з хлопчика.

ПРОМЕТЕЙ

Чи ти ж не хлопчик? Навіть ще дурніший ти,

Якщо від мене сподівався довідатись.

Ні мук таких немає, ані хитрощів,

990] Щоб ними Зевс присилював сказати це,

Аж поки пут ганебних не розв'яже він.

Нехай палючим кидав він полум'ям,

Завіє все снігами білоперими, .

Громами хай загрожує підземними,-

995] Нічим мене сказати не присилує,

Кому його належить з трону скинути.

ГЕРМЕС

Побачиш сам, чи допоможе це тобі..'

ПРОМЕТЕЙ

Все передбачив і давно вже зважив я.

ГЕРМЕС

Наважся, о наважся, нерозсудливий,

1000] Хоч задля мук цих розумніше мислити.

ПРОМЕТЕЙ

Дарма, мов хвиль прибоєм докучаєш ти

. Вмовлянням. Не думай, що, лякаючись

Погрози Зевса, стану я, мов жінщина,

Благать, кого ненавиджу, й ламатиму

1005] я руки по-жіночому, щоб змилювавсь

І увільнив з кайданів,— ні, не буде так.

ГЕРМЕС

Багато, але марно розмовляв я тут.

Ні, цього серця не зм'якшить блананнями.

Мов огир неїжджалий, він узду гризе,

1010] Пручається і з віжками змагається.

Та кволі, недоречні хитрування ці,-

Сама лиш самопевність нерозумного

Не варта аж нічого. Як словам моїм

Ти не скоришся — глянь, якою бурєю ,-

1015] Хвилешна хвиля муки неминучої

Тебе настигне. Скелі стрімковерхі ці

Розтрощить батько громом-блискавицею

Полум'яною, і обійми каменю

Твоє сховають тіло. Довгі сповняться

1020] Віки, аж поки вийдеш знов на світло ти
Й орел кривавий, цей крилатий Зевсів пес,
Шматки великі рватиме пожадливо
Від твого тіла, і щодня приходити
Цей буде гість незваний і печінкою
1025] Живитися твоєю почорнілою.

Стражданням цим не дожидай закінчення,
Покіль з богів котрий у тяжких муках цих
Тебе заступить і в Аїд безпремінний
За тебе зійде, в глиб сумного Тартару.

1030] Над цим подумай. Не хвальба порожня то,
А вирок найсуворіший, бо в Зевсових
Устах нема неправди, свого слова він
Додержує. Тож роздивись, роздумайся
І не вважай зарозумілих гордощів

1035] За кращі від звичайної розважності.

ХОР

Здається, все до речі говорив Гермес:
Пихи позбутись радить він і мудрої
Розважності шукати. Тож послухайся,
Ганьба для мудрих — помилки триматися.

ПРОМЕТЕЙ

1040] Все я знав наперед, що звістив він мені.
Мук зазнати ворогу від ворогів —

Не ганьба. Хай же ринуть на мене вогню
Дволезого кучері, неба ефір
Хай від грому, від натиску буйних вітрів
1045] Розірветься на частки: землю важку
Аж до самих основ, до коріння її,
Переможний хай похитне буревій;
В шумуванні шаленім хвилі морські
Хай сплетуться з шляхами небесних світил.

1050] В вирівному коловертні долі нехай
Закинуть в Тартару чорну глибінь
Моє знесилене тіло — на смерть
Ніколи мене не вбити!

ГЕРМЕС

Такі розмови, такий рішенець
1055] Лише від безумця можна почути!
Та й чи довго йому збожеволіти в цій
Недолі й шаленість послабити чим?
(До Океанід).

Але ви, що стражденним горем його
Вболіваєте тужно,— швидше біжіть
1060] Якнайдалі від цих непривітних місць.
Щоб розум ясний не змутило вам
Неослабне грому рикання.

ХОР

Говори щось інше, такої порадь,
Щоб послухали ми, не до мислі-бо нам
1065] Своє ти промовив нестерпне слово.
На негідний учинок підбурюєш нащо?
Ми готові все перетерпіти з ним,
А до зрадників вчились ненависті ми,
І з пороків усіх
1070] Для нас найогидніша зрада.

ГЕРМЕС

Отож пам'ятайте, вам мовив я все
Наперед,— як надійде нещастя, тоді
Вже на долю не ремствуйте і не кажіть,
Що вас кинув в біду несподівану Зевс.
1075] Ні, не він, а самі себе губите ви.
Бо, знаючи все, не нагло, як стій,
Не таємним опинитесь відступом ви
В невихідних тенетах Ати-біди,-
Заплутає вас недоумство.

ПРОМЕТЕЙ

1080] де в розмовах нікчемних, а справді земля
Захиталась, і грому лупи глухі
Вже ревуть недалеко, грізних блискавиць
Вже спалахують завитні полум'яні,
1085] І куряву вихри крутять, женуть.

Супротивні вітри летять звідусіль
В незрименному герці,— заколот, бій,
Вітрове повстання! В страшній боротьбі
Все змішалось — повітря і хвилі морські!
1090] Всю цю бурю наслав розлючений Зевс,
Щоб мене вжахнути.

О пречесна мати моя, о ефіре,
Що світлом усіх обіймаєш, поглянь —
Я страждаю безвинно.

При гromі й блискавицях скеля з Прометеєм
провалюється в безодню.